

ЛІТЕРАТУРА:

1. Водопьянова Н.Е., Старченкова Е.С. Синдром выгорания: диагностика и профилактика. – СПб.: Питер, 2005. – 336 с.
2. Георгиевский А.Б. Эволюция адаптаций: историко-методологическое исследование. – Л., 1989. – 78 с.
3. Дружилов С.А. Становление профессионализма человека как реализация индивидуального ресурса профессионального развития. – Новокузнецк: Изд-во ИПК, 2002. – 242 с.
4. Зеер Э.Ф. Психология профессионального образования: Учебное пособие. – М.: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО “МОДЭК”, 2003. – 480 с.
5. Куницына В.Н, Казаринова Н.В., Погольша В.М. Межличностное общение: Учебник для вузов. – СПб.: Питер, 2003. – 544 с.
6. Пуховська Л. Професія вчителя у світовому освітньому просторі: статистичні характеристики // Шлях освіти. – 2004. – № 1. – С. 17 – 20.
7. Редлих С.М. К вопросу о “педагогической направленности” // bspu.ab.ru/Journal/pedagog/pedagog_7/a03.html.
8. Современный словарь по психологии / Авт. – сост. В.В. Юрчук. – Мн.: Элайда, 2000. – 704 с.

УДК 378.1:159.9.62

Мозговий В.Л.

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ

У статті розглядається проблема створення дієвої моделі освітнього середовища для професійної підготовки інженерів-педагогів аграрного профілю. У контексті педагогіки вищої школи обґрунтовуються теоретичні засади професійно-педагогічного середовища як об'єкта дослідження, визначені ключові моменти проектування відповідного середовища на основі активних методів навчання.

In article the problem of creation of productive model of the educational environment for vocational training engineers-teachers of an agrarian structure is considered. Theoretical principles of the is professional-pedagogical environment prove in a context of pedagogic of the higher school as object of research, and also the key moments of designing of the corresponding environment on the basis of active methods of training are certain.

Постановка проблеми. Освіта являє собою рух суб'єкта в освітньому середовищі, де особистість опановує накопичені в різних формах культурні фактори, осмислюючи їх та наповнюючи новим змістом. Будучи спрямованою на забезпечення життєдіяльності індивіда, освіта передбачає, що культурний досвід минулого буде трансформовано таким чином, щоб у процесі навчання формувалися здібності та готовність, які допоможуть реалізації майбутньої життєвої перспективи особистості [1: 65].

Нові педагогічні технології застосовуються для створення відповідних моделей спеціалістів, але треба враховувати, що модель спеціаліста є професійно визначеною категорією. Не слід забувати про досить таки значний перелік особливостей індивіда – характер, темперамент, здібності, творчий потенціал, соціальні показники.

Враховуючи вимоги освіти сьогодення, соціально-економічні перспективи розвитку суспільства, актуальною постає проблема формування не типових моделей спеціалістів, а творчої індивідуальності, готової до професійної реалізації впродовж усього життя. Сучасний процес підготовки робітничих кадрів, спеціалістів для різних галузей виробництва і промисловості висуває достатньо серйозні вимоги до професіоналізму педагога професійної освіти. Важливе значення має пошук і створення моделей освітнього середовища, що

забезпечить реалізацію перспектив сучасної освіти і створить умови для професійного саморозвитку особистості.

Аналіз останніх досліджень. Завдяки розробленій теорії професійно-педагогічної освіти постійно вдосконалюються моделі педагогів – учителів-предметників, майстрів виробничого навчання, інженерів-педагогів. Проте в наукових колах порушується питання вдосконалення, а в деяких варіантах і створення освітнього середовища, в якому зможе себе повною мірою знайти і реалізувати кожна особистість. Забезпечити відповідний процес професійного навчання зможуть педагогічні кадри, які будуть готові до проектування та реалізації функцій освітнього середовища з урахуванням перспектив розвитку галузі, програми підготовки фахівців, використовуючи найрізноманітніші технології навчання.

Останнім часом розроблення даної проблеми набуває досить широкої активності. Поступово вдосконалюючись та науково обґрунтовуючись, педагогічна проблема створення освітнього середовища знайшла відображення в поглядах Ж.-Ж.Руссо, Д.Дьюї, М.Монтесорі, Я.А.Коменського, Я.Корчака, А.С.Макаренка. Сучасні наукові погляди з даної тематики представлені у працях В.І.Слободківа, В.А.Петровського, В.А.Ясвіна, І.Г.Шендрика, М.М.Князевої, Н.Б. Крилової, Б.Д. Ельконіна. Як наукове дослідження освітнє середовище стало підґрунтям для становлення багатьох теорій навчання й виховання. Трудове, розвиваюче, особистісно орієнтоване навчання, культуротворча освіта ґрунтуються на створенні відповідних умов продуктивного, всебічного розвитку особистості, а значить, є педагогічною проблемою, яка передбачає наукове тлумачення, методичне обґрунтування, пошук шляхів реалізації поставлених завдань. Розглядаючи дані завдання як педагогічну проблему, Н.М.Александрова трактує освітнє середовище як методичну перспективу, що являє собою систему впливу та умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які закладені в соціальному та просторово-предметному оточенні. Для психолого-педагогічного аналізу середовища автор вважає перспективною „теорію можливостей” Дж.Гібсона. „Теорія можливостей” використовує такі поняття як „умови” та „вплив”, тобто деяка „взаємодія” „активного” середовища на „пасивного” індивіда. Гібсон, вводячи категорію можливостей, підкреслює активний початок людини-суб’єкта, яка осмислює своє життєве оточення. Можливість – місток між суб’єктом і середовищем. Одні й ті ж самі елементи середовища створюють різні можливості для різних суб’єктів даного середовища [2: 211]. Цілком можливо, що, поєднавши „теорію можливостей” і особистісно орієнтований підхід, у навчанні з’явиться нова педагогічна парадигма, що зможе включити в себе ідеї фундаменталізації освіти і одночасно буде оптимальною системою підготовки спеціалістів високої кваліфікації. Принаймні дана гіпотеза здається цікавою в контексті підготовки педагогічних кадрів. Ми не зможемо створити другого А.С.Макаренка і В.О.Сухомлинського, але ми повинні весь час створювати умови, в яких пошук шляхів розвитку і становлення особистості буде орієнтовано на найкращий педагогічний досвід, з урахуванням усіх передових технологій навчання і, можливо, з мрією – стати гідним своїх попередників.

Формування цілей статті. У контексті інженерно-педагогічної освіти поряд з базовою підготовкою розглядається проблема формування готовності до педагогічної діяльності майбутніх фахівців. Наявність у навчальному плані психолого-педагогічних дисциплін мало забезпечує розвиток педагогічних здібностей та формування професійних компетенцій майбутнього інженера-педагога. Тому постає проблема пошуку шляхів удосконалення навчально-виховного процесу та створення відповідного освітнього середовища, яке б забезпечило формування професійно-педагогічних компетенцій, гармонійний розвиток та становлення інженера-педагога, враховуючи підготовку фахівця за двома спеціальностями.

Ключовим питанням дидактики завжди був процес формування особистості. В теорії навчання та виховання формування особистості трактується як становлення людини – соціальної істоти внаслідок впливу середовища на внутрішні сили розвитку [4: 260]. Певна категорія науковців вбачає перспективи та результативність процесу навчання і виховання у

створенні освітнього середовища в комплексах – дошкільний і загальноосвітній навчальний заклади, професійно-технічний навчальний заклад і вищий навчальний заклад. Хоча слід зауважити, що при такій кількості педагогічних концепцій створення освітніх середовищ може бути необмежене, і всі вони, як правило, будуть ґрунтуватись на теорії інноваційної діяльності.

Цікавими, на нашу думку, є перспективи розвитку та становлення освітнього середовища в рамках педагогіки вищої школи. Розмаїття педагогічних систем, які функціонують у вищій освіті, сконцентровані на єдиній меті – навчанні й вихованні студентів, кваліфікованій професійній підготовці спеціалістів відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційних рівнів. А.М. Алексюк визначає предметом педагогіки вищої школи процес створення і функціонування відносин між студентами і вищими навчальними закладами, що забезпечує можливість формування духовно багатого, добропорядного, свідомого громадянина, спеціаліста вищої кваліфікації різних галузей народного господарства, науки, техніки, культури, освіти, патріота України. К.І.Васильєв вважає, що предметом педагогіки вищої школи є процес формування молодих спеціалістів, що передбачає не тільки навчання й виховання їх у вузі, а й виховуючий вплив середовища, в якому живуть студенти [5: 10]. Майже у всіх підручниках з педагогіки середовище трактується як соціальний інститут, який має достатній вплив на процес формування та розвиток особистості. Коли педагоги говорять про вплив середовища, то мають на увазі перш за все середовище соціальне й домашнє [6: 46]. Дані тлумачення певною мірою обмежують можливості освітнього середовища і зосереджують основну увагу на процесі виховання. Але ж середовище ще й досі продуктивно виконує функцію навчання.

Одна з робочих гіпотез дослідження формування готовності до педагогічної діяльності майбутніх інженерів-педагогів аграрного профілю передбачає пряму залежність від ефективності створення середовища професійно-педагогічної підготовки. Відповідно до даної гіпотези було визначено проблему розроблення та експериментальної перевірки моделі педагогічного середовища, яке в рамках інженерно-педагогічної освіти зможе вдосконалити процес формування професійно-педагогічних компетенцій у майбутніх фахівців.

У будь-якому середовищі важливим фактором є процес взаємодії суб'єкта з оточенням. У процесі організації навчально-розвиваючого середовища вчитель, колектив педагогів постійно в процесі пошуку тих форм і методів роботи, які зможуть вплинути на безпосередню активність індивіда, зацікавити його, активізувати мотивацію до процесу пізнання. Освітнє середовище – це спеціально організоване середовище, яке спрямоване на придбання учнями, студентами певних знань, умінь, навичок, в якому мета, зміст, методи, засоби, організаційні форми навчання стають рухливими та доступними для вивчення в рамках певного навчального закладу [2: 214].

Суть моделі активної педагогічної підготовки полягає у створенні протягом всього терміну навчання відповідних зон розвитку, які передбачають поетапне формування компетенцій майбутнього фахівця, в нашому варіанті – інженера-педагога. Концептуальна ідея професійно-педагогічного середовища – створення умов для особистісно орієнтованого розвитку, формування знань, умінь та навичок, пов'язаних з майбутньою інженерно-педагогічною діяльністю.

Проект моделі професійно-педагогічного середовища містить визначені функції, що впливають на розвиток та формування готовності до педагогічної діяльності майбутніх інженерів-педагогів, тлумачення значимості компетенцій, яких студенти набуватимуть у процесі навчання. Психолого-педагогічна підготовка, яка послідовно реалізується впродовж всього терміну навчання, орієнтована спочатку на розуміння особливостей психологічного розвитку самої особистості майбутнього інженера-педагога, пошуку ідентичності та становлення професійної індивідуальності, розуміння процесів навчання та виховання. У подальшому основна робота базується на моделюванні професійної діяльності майбутніх інженерів-педагогів як на теоретичних, так і на практичних заняттях, залежно від програм професійної та практичної підготовки, передбачених навчальним планом.

Хоча слід розуміти, що в процесі навчання та розвитку особистість може визначити для себе зовсім інші пріоритети, які не пов'язані з перспективою професійно-педагогічної діяльності. Цілком ймовірно, що в певних навчальних ситуаціях, запрограмованих середовищем, особистість розкриє для себе нові можливості, усвідомить власні переваги, визначить слабкі місця, і це допоможе в перспективі коригувати процес самореалізації. Статистика підтверджує факт, що добрим вважається той результат, коли з загальної кількості випускників 45–55% по закінченні навчання обирають роботу за отриманою спеціальністю.

У контексті підготовки викладачів професійного навчання обов'язковою умовою успішного функціонування освітнього середовища є осмислення власної професійної перспективи, теоретична підготовка, формування практичних навичок з предметів професійно-педагогічного спрямування. Діяльність педагога професійної школи пов'язана з проектуванням і реалізацією педагогічних технологій. Вона буде ефективною за умов наявності в нього системи прогностичних, конструктивних, рефлексивних, аналітичних умінь. Педагог професійної школи має володіти вміннями організації кожного етапу професійно-педагогічної діяльності, враховуючи низку чинників: пріоритетність цілей професійно-технічної освіти, специфіку змісту навчання [3: 11].

Спеціально організоване освітнє середовище має на меті підготовку майбутнього фахівця – становлення професійної культури, осмислення соціальної ролі майбутнього спеціаліста. Це, в свою чергу, підвищує вимоги до науково-педагогічних кадрів, хоча деякою мірою ускладнює процес підготовки до теоретичних та практичних занять. Як програмована професійно-педагогічна діяльність в моделі середовища також відображені форми і методи роботи, які є рекомендованим інструментарієм для викладача. Базуючись на активних методах навчання, передбачається мотивація пізнавальної діяльності студентів і як результат – удосконалення процесу формування готовності до педагогічної діяльності майбутніх інженерів-педагогів аграрного профілю.

Висновки. Вимоги освітньо-кваліфікаційних характеристик для спеціалістів та запити сучасного студентства давно зорієнтували викладачів на організацію навчального процесу, пріоритетність в якому надається формуванню життєвих та професійних компетенцій, умінь, що забезпечать особистості перспективу розвитку та реалізації впродовж усього життя. Відповідна педагогічна практика вже перестає бути інновацією, а стає звичайною вимогою педагогіки сьогодення.

Перспективними для подальшого дослідження виглядають питання наповнення змістом та практичного впровадження визначених положень, а також визначення ефективності конкретних компонентів освітнього середовища для підготовки інженерів-педагогів аграрного профілю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Корнетов Г.Б. Педагогическая среда: современные подходы и интерпритация / Г.Б. Корнетов // Завуч для администрации школ: Научно-практический журнал. – М.: Пед. поиск, 2005. – № 2. – С. 45-68.
2. Александрова Н.М., Колодан Д.Т. Среда обучения – компонент образовательной среды // Мир психологии. – 2005. – №1. – С. 210-220.
3. Радкевич В.О. Інноваційні процеси у сучасній професійній школі // Професійно-технічна освіта. – №1. – 2005. – С. 9-11
4. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки: Посібник. – К.: Академвидав, 2003. – 504 с.
5. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 316с.
6. Зайченко І.В. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. – Чернівці, 2003. – 528с.